Е.М. Тулегенов

ЕУРАЗИЯЛЫЌ ОДАЌ ИДЕЯСЫ ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ПРОЦЕСТЕРДІҢ БАСТАУЫ

Н.Назарбаев Еуразия Одаѓын (ЕАО) ќ±ру туралы µзініњ жоспарын 1994 жылы ерте кµктемде Ұлыбританияѓа барѓан ресми сапары шењберінде оны халыќаралыќ мєселелерді зерттейтін король институтына лекция оќуѓа шаќырѓанда алѓаш рет жария еткен. Корольдік халыќаралыќ ќатынастар институтында сµйлеген сµзінде ол «Кењес дєуірінен кейінгі кењістіктіњ дамуы екі баѓытпен айќындалды: бір жаѓынан, ±лттыќ мемлекеттіњ ќалыптасуы ж‰ріп жатыр, екінші жаѓынан, ТМД елдерініњ интеграциялыќ баѓыты байќалды. Тєуелсіз Мемлекеттер Достыѓыныњ µзін реформалау ќажеттілігі пісіп жетті, м±ныњ µзі аймаќта т±раќтану белдеуі мен ќауіпсіздік орнатуды ќамтамасыз етер еді жєне саяси эволюцияны болжаудыњ дєрежесін жоѓарылатуѓа м‰мкіндік беретіні кєдік» /1/ - деп мєлімдеген еді.

Лондонда бір кездегі премьер-министірлері «темір леди» атанѓан Маргарет Тэтчер Н.Ә. «Б‰гінде єлем бес-алты ѓана беделді саясаткерлерді біледі, Н.Є. Назарбаев солардыњ ішінде» деді айтќан сµзінде /2/. Б±дан біз Елбасымыз Н.Є.Назарбаевтіњ дамыѓан ел басшылары арасында таныла бастаѓанын байќауымызѓа болады.

Н.Є.Назарбаев µзініњ Еуразия Одаѓы идеясын М.В.Ломоносов атындаѓы Мєскеу мемлекеттік университетініњ профессор-оќытушылар ќ±рамыныњ жиналысында кењірек єњгімелеген еді. ¤зініњ «аса мањызды хабары» ‰шін Мєскеу универси-тетініњ мінбесін неліктен тањдап алѓан себебін Ќазаќстан басшысы кейін былай т‰сіндірген: ол жерде м±ныњ тыњдаушы-лары б±рынѓы КСРО ѓылымыныњ маќта-нышы болѓан наѓыз ірі ѓалымдар еді. Империя ќалдыѓыныњ ‰стінен жања интегращиялыќ ќ±рылымды ±сына отырып Н.Ә. Назарбаев µзі ‰шін есімдері єлемге єйгілі адамдардыњ ќолдау кµрсетуін µте ќажет деп білді /2, 234/. Еуразиялыќ Одаќ идеясын ±сынѓаннан бері ол мєселені ілгері жылжыту оњайѓа т‰скен жоќ. Кµп сындар болды. Єйтсе де µмірдіњ µзі бізді Еуразиялыќ Одаќќа жетеледі. Біз б±ны болашаќта ж‰зеге асатын іс деп есептейміз. Ол болашаќтыњ интеграциясы. XXI ѓасырда интеграциясыз µмір с‰ру м‰мкін емес. Н.Є. Назарбаевтыњ Еуразия Одаѓын ќ±ру туралы ±сынысыныњ мєні ТМД мемлекеттерініњ єрќайсыныњ єлеуметтік экономикалыќ ерекшеліктерін ескере отырып, интеграциялыќ процестерді біртіндеп ж‰зеге асыру болып табылады.

Елбасы µзініњ ±сынѓан еуразиялыќ идеясы жайлы былай дейді: «Біздіњ м‰мкіндігіміз Еуразия аймаѓындаѓы жолдардыњ т‰йіскен торабында орналасќан географиялыќ жаѓдайымыздан туындайды. Єлемдік экономикалыќ жєне саяси процестердіњ ауќымдану процесі осы факторды т‰йінділерініњ ќатарына ќосады. Біздіњ бабаларымыз т‰ркі халыќтарыныњ бірт±тас отбасы ќ±рамында осы мањызды стратегиялыќ факторды µздері ‰шін тиімді пайдалана білді: атаќты Жібек жолы бойымен Европа жєне Азия елдері арасында кењ ауќымды сауда арнасы ±йымдастырылѓан болатын. Б‰гін біз осы арнаны аймаќтаѓы басќа елдермен ынтымаќтаса отырып жєне єлемдік ќоѓамдастыќтыњ ќолдауымен ќалпына келтіре бастадыќ. Сµз жоќ, келешекте Европа мен Азия арасында сауда, ќаржы аѓысы ж‰йесі мен адамдардыњ кµші-ќоны ±лѓая т‰седі. Кµптеген саяси т±раќтандырушы факторлары туралы айтпаѓанныњ µзінде, мен наќ осы себептен, Еуразия идеясын ±сындым жєне оны дамыта бермекпін, єрі оныњ стратегиялыќ болашаѓына да сенімім кєміл» /3/.

Осы ойѓа байланысты О. Сәбден «Еуразиялыќ Одаќтыњ ќалыптасуыныњ басты принциптерініњ бірі - оѓан болашаќ м‰ше елдердіњ т‰рлі жылдамдыќпен кіруінде. ¤йткені кењестік кезењнен

кейінгі кеңістік елдерінің ортаќ м‰дделерінен басќа єрќайсысының алдынды т±рған ±лттыќ-мемлекеттік міндеттері бар еді. Оларды д±рыс шеше алған жағдайда ғана тең ќ±ќыќты интеграциялыќ процестердің ќарым-ќатынасын орната алады» /4/.

Ќазаќстан Республикасының президентінің идеясы маќсат-м‰дделік принци-пінің негізінен ќ±рылған еді. Б±рынғы бірт±тас кешенді шаруашылыќ ќатынас-тарын ќажетінше саќтай отырып жєне нарыќтыќ ќатынасты ескерген жаңа бастамамен даму ќажеттілігінен туған. Сонымен ќатар осы идея єлемдік тєжірибеден алынды. Мысалы µркениетті елдерде экономикалыќ г‰лдеу мен демократия маќсатында µркендеген елдер бір-бірімен ќарым-ќатынастарын к‰шей-тіп, соның арќасында єлемдік бірлестік ќоғамының тең ќ±ќыќты жєне беделді м‰шесі болып отыр. Єсіресе Германия, Люксембург, Бельгия, Франция, Голландия елдерінің ќатысуымен «Кµмір мен болат» бірлестігін ќ±рудан басталған Европалыќ ±йымның тєжірибесінің маңызы зор. Интеграциялыќ процестердің даму нєтижесі Европалыќ бірлестігі д‰ниеге келді. Ал ќазіргі кезде ол Европалыќ одаќќа айналды. Европалыќ одаќтың єрекеті ќ±ќыќтыќ принципке негізделген.

Еуразиялыќ Одаќтың ТМД-ның µз ішінде жєне онымен ќатар ќалыптасуы, бір жағынан, кешегі кеңестік дєуірден кейінгі тєуелсіз мемлекеттерге ќажет болып отырған тарихи келісім, екінші жағынан, елдер мен халыќтардың болашаќтағы бірлестігінің ќазірден єлдеќайда жоғары дєрежедегі ‰лгі-µнегесі бола алар еді.

Еуразия одағын ќалыптастыру мен іске ќосудың ±сынып отырған принциптері оған ќатысушы елдердің мемлекеттік егемендігіне ешќандай да н±ќсан келтірмей-аќ, экономикалыќ реформалар-ды неғ±рлым табысты ж‰ргізуіне, халыќаралыќ еңбек бµлінісіне белсене ќатысуына: сыртќы экономикалыќ ќызмет-ті µздерімен дербес ж‰ргізуіне м‰мкіндік берер еді. Ал егер б‰гінігі таңда ТМД-ның кейбір елдері Ресейге ќарап бағдар ±стаудан бас тартып отырса, м±ның µзі Ресейдің олардың кµкейіне ќонымды интеграциялыќ бағдарлама ±сына алмай отырғандығынан ғана деп т‰сіндіруге болады. Ал ондай бағдарламаның бірінші тармағы барлыќ жаңа тєуелсіз мемлекеттердің бір-бірімен терезесі тең екендігін іс ж‰зінде мойындау болуы тиіс. Еуразиялыќ Одаќ идеясы ТМД елдерінің интеграциялыќ процестерінің катализа-торына айналуда. Оның жарќын ‰лгісі ретінде Ќазаќстан Республикасының ±сынысымен Достастыќ интеграциялыќ комитеті ќ±рылғанын айта аламыз. М±ндай органдардың пайда болуы ќол жеткізген келісімдерді ж‰зеге асыруға, орындалуы міндетті экономикалыќ реформаның біріккен бағдарламаларынын ќабылдауға кµмектеседі. Себебі, µмірдің µзі Достастыќ елдерінің халыќаралыќ ќарым-ќатынастарының ќандай саласында болмасын µзара бірге єрекет етудің бірт±тас ж‰йесін ќ±рудың ќажеттігін кµрсетіп отыр, б±л єрбір елдің теңдігі мен егемендігін міндетті т‰рде саќтай отырып ж‰зеге асырылуы ќажет.

ЌР президенті Н.Є.Назарбаев ±сынған Еуразиялыќ Одаќ жобасы ТМД-ның басым жаќтарын дамытуға бағытталған, яғни б±л дегеніміз - єлеуметтік-экономикалыќ ќ±рылым мен экономиканың жоғары дєрежесіндегі интеграциялану жєне жалпы тарихи-мєдени дєст‰рлерді, т±рғындардың ділін дамыту.

Еуразиялыќ Одаќ - ТМД- дан м‰лде басќаша одаќ. ¤йткені Еуразиялыќ Одаќтың негізінде Экономикалыќ, ќорғаныс, сыртќы саясатты реттеуді маќсат т±тќан халыќаралыќ органдарды ќ±ру жатыр /5/. Стратегиялыќ мєселелерді талќылау ‰шін Еуразиялыќ Одаќ ‰кіметі мен мемлекет басшыларын ќ±ру жоспарланып отыр, сондай-аќ Еуразиялыќ Одаќќа кіретін елдердің заң шығару ќызметін ќадағалайтын жалпы парла-ментке тікелей сайлау µткізуде басты назарда. Осының негізінде Еуразиялыќ Одаќќа м‰шелік ќайсыбір екі жаќты ќарым-ќатынастардың ‰шінші елдермен орнатылуына еш кедергі келтірмейді. Ұсынылып отырған Одаќтың негізгі принципі - теңдік, мемлекттердің егемен-

дігі мен тєуелсіздігін, єрбір мемлекеттің жекелігі мен т±лғалыќ ќ±қығын сыйлау.

Еуразиялыќ одаќ - б±л кеңес дєуірінен кейінгі кеңістікте т±раќтылыќты жєне міндеткерлікті, єлеуметтік-экономикалыќ жаќсартуларды нығайту маќсатына бағытталған интеграцияның жаңа т‰рі. Еуразиялыќ кеңеі дєуірінен кейінгі кеңістік ‰шін XX-XXI ғасырлар арасы жаңа мемлекеттердің тєуелсіздік пен егемендік алуындағы тарихи дєуір ғана емес, сондай-аќ єлеуметтік-экономикалыќ т±раќтылыќтың жаңа т‰рін іздеу кезеңі болп табылады деп айтуымызға болады.

Егер Еуразия Одағы жобасынан Ќазаќстанның кµздеп отырған м‰ддесі ќандай деген сауал туындаса оған алдымен Ќазаќстан Республикасы Еуразия аймағындағы жолдардың т‰йіскен торабында орналасќан географиялыќ жағдайымыздан туындайды. Єлемдік экономикалыќ жєне саяси процестердің ауќымдану процесі осы факторды т‰йінділерінің ќатарына ќосады. Біздің бабаларымыз т‰ркі халыќтарының бірт±тас отбасы ќ±рамында осы маңызды стратегиялыќ факторды µздері ‰шін тиімді пайдалана білді: атаќты Жібек жолы бойымен Еуропа жєне Азия елдері арасында кең ауќымды сауда арнасы ±йымдастырылған болатын /6/. Б‰гін біз осы арнаны аймаќтағы басќа елдермен ынтымаќтаса отырып жєне єлемдік ќоғамдастыќтың ќолдауымен ќалпына келтіре бастады. Сµз жоќ, келешекте Еуропа мен Азия арасында сауда, ќаржы ағысы ж‰йесі мен адамдардың кµші-ќоны ±лғая т‰седі деп айта аламыз.

Н.Назарбаевтың єр кезденрде айтќан сµздеріне ќарап оның Еуразия Одағының жобасын жасауға бірнеше уаќыты кеткенін аңғаруға болады. Ынтымаќтастыќты к‰шейту жоспары таќыр жерде пайда болған жоќ. Н.Назарбаевтың Еуразиялыќ Одаќ жобасын ќ±руына Батыс Еуропа тєжірибесі сабаќ болған болар деп ойлаймыз. Осыдан жарты ғасыр б±рын кµмір жєне метал Одағын ќ±рған таза салалыќ бірлестіктен басталған ќадам ынтымаќтастыќтың шығар шыңы - Еуропа одағына жеткізген /6, 240/. Ал осы жетістікке жетер жолда «еуропа экспресінің» ќаншама аялдамаларда тоќтауына, кідірістеуіне тура келді, олардың ішінде Еуропаның экономикалыќ ќоғамдастығы тєрізді кезінде кµптеген саясатшылар ең соңғы аялдамалар осы болар деп есептегендер де болды.

Егемендік алғаннан кейін ќоғамдыќ м±раларды саќтау жєне кµбейту ќажеттігі жас респбликалардың назарына шет ќалғандай болған. Бірлесіп жасалған ғылым, мєдениет, жєне білім де сол бірыңғай халыќ шаруашылығы комплексі сияќты аянышты халге ±шырады: оларда єділдік пен он бес егеменді бµлшектерге бµлінген еді, ендігі жерде ќоғамдыќ прогрестің барысына олардың ешќандай ыќпалы болмай ќалды. Сондыќтан Еуразиялыќ Одаќтың айтулы бір ќызметі ретінде жобада одаќќа ќатысушы елдер ‰шін бєріне ортаќ хабарлар тарату, ғылыми-білім беретін жєне мєдени µріс ќ±ру, болашаќ одаќтың субъектілері арасында барлыќ гуманитарлыќ орталардың µзара ќарым-ќатынастарын ќалпына келтіру ±сынылды.

Б‰гінде, жаңа ғасыр біздің бєрімізге де ќауіпті де ќатерлі ќатынастар: халыќаралыќ терроризм, діни экстемизм жєне кей аймаќтардағы этникалыќ µзара ќатынастар. Ал дєл осы ќауіптерді егеменді мемлекеттердің басшыларына Ќазаќстан Президенті ескерткен еді. Сондыќтан осы ќауіпті басынан кешірген немесе кешіріп ќалуы ыќтимал елдердің - ТМД м‰шелерінің бірінші кезектегі мєселесі, жобада айтылғандай олардың ±лттыќ ќауіпсіздігін нығайту жєне территориялыќ т±тастығын саќтау. «Еуразия Одағының м‰шелері µздерін жєне кµршілері ќауіпсіздендіру ‰шін, µзара бірнеше келісімдер жасалуы керек. Жанжалды аймаќтарда шекараны ќорғауды жєне жағдайды т±раќтандыруды ќамтамасыз етуді, барлыќ м‰дделі мемлекеттердің ќорғаныс мєселелеріне келісушілік тауып келушілік арќылы шешілуіне єбден болады» /7/ - деп жазды Елбасымыз.

Елбасымыздың осы жобаны ±сыну кезінде сµйлеген сµздерінің бірінде:

«мемлекет басшылығында отырғандардың басты міндеттерінің бірі азаматтардың тілек-талаптарын қамтамасыз ету болуға тиіс. Олардың ТМД территориясында емін-еркін ж‰ріп-т±руына, туыстарымен жєне жақындарымен еш кедергісіз қатынасып т±руына жєне сµз ж‰зінде емес, іс ж‰зінде қай жерде т±рғысы жєне ж±мыс істегісі келетінін µз еркімен таңдауына м‰мкіндік жасау керек. Бір сµзбен айтқан-да - қоғамда психологиялық комфорттық жағдай жасалуы тиіс. Мен ‰шін б±л саяси коньюктурадан да мемлекет басшылары-ның мен менсінгендерінен де немесе электортқа ықпалды болуы ‰шін саясат-шылыр ж‰ргізетін ‰здіксіз к‰рестен де єлдеқайда маңызды» /6, 238-239/ - дейді.

Еуразиялық Одақ қ±ру идеясының µзекті болатын себебі, б‰кіл ТМД елдері µте ауыр ж‰йелі экономикалық дағдарыс-ты бастан кешіріп отыр. Тек єлеументтік-экономикалық интеграция ғана µтпелі кезеңнен шығып, қажетті саяси-экономи-калық реформаларды ж‰зеге асырып, қалыптасқан қиыншылықтарды жеңуге м‰мкіндік береді. Достастық елдердің µзара экономикалық жєне саяси талап, шағымдарының кµп болуы себепті, ТМД м‰ше мемлекеттерінің экономикалық ынтымақтастығына тиімді єсер ете алмады. Еуразиялық интеграция-б±л м‰мкін болатын геосаяси апаттар мен єлеументтік-саяси ш±ғыл µзгерістерден кепілдік. Еуразиялқ Одақ ‰шін Еуропалық, араб жєне Латыамерикан мемлекеттерінің, АТР жєне басқаларының тєжірибесі ‰лгі болып есептеледі. Қазақстан Республика-сының президенті Н.Назарбаев Еуразия-лық Одақ жайлы мєселелерді шынайлық-пен қарайтындығын айтты: «Бірліктің арқасында фашизм жеңілген жоқ па? 40 жылдан бері Еуропа елдері бірлесу ‰шін барлық жағдай жасауда, ал бізде жалпы менталитет, бір-бірімізге жақындық бар. Мені єсіресе гуманистік жағы қатты толғандырады. Бєріне шипа болар бір ем - интеграция, қозғалыс. Сондықтан мен б±л идеяны жалғастыра беремін» /8/ - дейді Елбасымыз.

Еуразиялық Одақ жобасын бастамас б±рын Н.Ә. Назарбаев Балтықжағалауы елдері, Иран, Пєкістан, Т‰ркия, ҚХР, Киев, Мєскеуде ‰лкен ±йымдастыру ж±мыстарын µткізді. Барлық єңгімелестері интеграцияны тереңдетуді жақтайтындық-тарын білдірген.

Єлемдік тєжірибе кµрсеткендей, қайсыбір мемлекетаралық бірлестік µзінің дамуы барысында т‰рлі кезеңдерді бастан µткізіп, жаңа формалармен толықтырылып отырады.

Еуразиялық Одақ қ±ру идеясы 1994 жыл ҚР президенті Н.Ә. Назарбаевтың ±сынысымен жарық кµргеннен кейін 1994 ж. қырк‰йек айында Алматы қаласында «Еуразия кеңістігі ықпалдастық м‰мкін-діктері жєне олардың ж‰зеге асуы» тақырыпта ғылыми-практикалық конфе-ренция µтті. Оған Достастық елдерінің барлығынан мемлекет, қоғам, саяси қайраткерлері, ғалымдар, ақпарат µкілдері қатысты. Конференцияға қатысушылар µздері қабылдаған қорытынды қ±жатта: Мемлекеттердің Еуразия Одағы идеясын жєне басқа ықпалдастық жобаларын пайдалана отырып, ТМД ықпалдастық м‰мкіндіктерін бекіте т‰су жолында қадамадар жасауы ±сынылды. Демократия-лық реформалардың халықаралық қозға-лысы ТМД мемлекеттері басшыларының Мєскеудегі кездесуінде «Еуразия Одағы болуы керек» деген ‰ндеу жолданды. Онда тєуелсіз мемлекеттердегі алпыстан астам ±жымдық қатысушылар атынан ҚР президенті Н.Ә. Назарбаевтың бастамасын қолдау қажеттілігі айтылды: «Б‰гін ТМД б±л қалпында µмір с‰ре алмайтыны анықталып отыр. Ынтымақтастықтың жаңа т‰рлері, экономикалық, қорғаныс-тық, дипломатиялық, экологиялық жаңа шарттар жасауы қажет» /8/. Олардың қызметін ж‰ргізетін бірлескен қ±рылым-дар қ±ру керек. Ол ғасырлар бойы қоян-қолтық µмір с‰ріп, бір-біріне қолдау кµрсетіп келе жатқан халықтарға қажет. Демократиялық реформалардың халықара-лық қозғалысының бастамасымен ±йым-дасқан «Жаңа келісімгең атты форум Еуразия Одағын қ±руды толығымен қолдады. 1994 жылы

18 маусымда µткен «Еуразия ќауымдастыѓы: єр алуандыќтан туындайтын т±тастыќ» атты конференцияѓа б±рынѓы кењестік кењістіктегі 30 партия мен 60 ќоѓамдыќ ќозѓалыстыњ µкілдері ќатысты. Олар халыќтарѓа, парламенттерге, мемлекет басшыларына ‰ндеу жолдап: «Біз ЌР президенті Н.Ә. Назарбаев жасаќтаѓан Еуразия Одаѓы жобасын ќолдаймыз жєне мемлекет басшыларын оѓан µз халыќтары м‰ддесі т±рѓысынан ќарауѓа шаќырымыз» /8, 99-100/ - деп мєлімдеді.

Н.Ә. Назарбаев ±сынѓан жобада мемлекеттердіњ Еуразиялыќ Одаќќа кезењ-кезењ боп кіруініњ єбден зањды екенін жєне ынтымаќтасу кµпжаќты ѓана емес, сондай-аќ екі жєне ‰шжаќты негізде болуы да зањ єдебіне жататын алдын ала еске алайыќ. Онан єрі ол ќ±жатта б±рынѓы КСРО кµлемінде болашаќта Достастыќтыњ негізге алатын ‰зірлеріне ешќадай ќайшылыѓы жоќ, интерациялыќ бірнеше тоѓысу топтары пайда болуы єбден м‰мкін екенін де ашыќ айтылѓан еді. Мысалы Бенилюкс сияќты ынтымаќ ќ±рылымына Белгия, Голландия жєне Люксембургтіњ кіретіні белгілі, алайда б±л осы ‰ш мемлекет те м‰шелері боп отырѓан Еуропа одаѓына тіптен кедергі емес, сол сияќты µкілдік ќ±рылымдар - ЕЌЫЎ немесе Еуропа Кењесініњ Парламенттік ассамблея-сына да м‰ше.

Жалпы алѓанда Еуразиялыќ Одаќ идеясы кењестік кењістіктегі тарихи ќ±былыстыњ дамуыныњ болуѓа тиіс кµп варианттарыныњ біріні кµрінісі деуге болады. Мен ‰шін осы вариант тиімді кµрінеді, ал басќаларѓа ±намауы м‰мкін ал Еуразиялыќ Одаќ идеясыныњ µнімділігі сол, ол ой-сахналарда пісуі жетіп, ѓылыми жєне саяси рефлексиялардыњ ќозѓаушы к‰шіне айналып отыр. Кµптеген ±сыныстардыњ Достастыќ кµлемінде іске асып жатќаны да кездейсоќ болмаса керек» /6, 245/ - дейді.

Еуразия Одаѓы жобасында ТМД механизмдерін жетілдіру, оны бірігудіњ бірден-бір т‰рі деп ќарамау керектігі айтылды. Тєжірибе кµрсеткендей, ТМД елдерініњ одан арѓы дамуы олардыњ єрќайсысыныњ ішкі м‰мкіндіктерініњ жетімсіздігінен т±ралап отыр. Ол м‰мкіндіктер б±рынѓы кењестік кењістік елдерініњ экономикалыќ ыќпалдастыѓын жања нарыќтыќ негізінде ж‰зеге асырѓан да ѓана дами алады. М±раѓа ќалѓан бірыњѓай халыќ шаруашылыѓы комплексі ќ±рылым-дарын тот баса бастады. Дєурені µткен экономикалыќ байланыстар да µз-µзінен к‰йрей бастады. Сонымен бірге біздіњ елдеріміздіњ жаќын жєне алыс келешектегі экономикалыќ м‰дделеріне жауап беруге тиісті ќалыптасќан технологиялыќ байланыс та б±зылды.

ТМД елдерініњ бєрі де нарыќ экономикасына кµшуге бет б±рѓандыќтан, б±рынѓы Одаќ елдері экономикасын реформалауда к‰ш біріктіру керек деп санаймыз. Нарыќ реформасын ойдаѓыдай µткізудіњ мањызды кепілініњ бірі ТМД елдері ±лттыќ зањгерлерін жетілдіру болып табылады. Осыѓан байланысты шаруашы-лыќ ќызметтерініњ зањдыќ негіздерін бір-біріне жаќындата ±сыныс жасалынды (Ќазаќстан Республикасыныњ тарапынан жасалынды). ¤йткен олардыњ арасындаѓы айырмашылыќ экономикалыќ ыќпалдасу процесіне елеулі кедергі келтірді.

***

1 Іњкєрбаев Е. Еуразияшылдыќ доктринасы саяси ќозѓалыс, мєдени ќ±былыс жєне интеграциялыќ тєсіл ретінде// Саясат. - аќпан-наурыз, 2000. - 52 б.
2 Толмачев Г. Елбасы. – Алматы, 2000. - 234 б.
3 Назарбаев Н.А. Ќазаќстан-2030. – Алматы: «Білім». - 1997. - 19 б.
4 Сєбден О. XXI ѓасырѓа ќандай экономикамен кіреміз? – Алматы: «Ќазаќстан», 1997. - 166 б.
5 Еуразия Одаѓы керек пе?// Жас Алаш. – 16 желтоқсан, 2000. - № 151.
6 Елбасы. – Алматы: «Ана тілі». - 1996. - 443 б.
7 Шарафаддин Є. Тірлік ‰шін бірлік керек// Егемен Ќазаќстан. – 05 желтоқсан, 2000. - № 306.
8 Назарбаев Н. Ѓасырлар тоѓысында.- Алматы: ¤нер, 1996. – 99 б.

***

В статье рассматриваются основные аспекты основы и актуальности Евразийской идеи Н.А. Назарбаева – как необходимость интеграционных процессов в регионе.